

Sebze Tohumu Dış Ticaret Rekabet Düzeyinin Porter'ın Elmas Modeliyle Analizi: Antalya İli Örneği

Abdülkadir FİLİZ¹, Cengiz SAYIN^{1*}

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, Antalya İli örneğinde sebze tohumculuğu sektörünün küresel rekabet düzeyinin ortaya konulmasıdır. Araştırmanın ana kitlesini, Antalya İlinde sebze tohumculuğu dış ticareti yapan firmalardır. Araştırmanın verileri, sebze dış ticareti yapan 40 aktif firma ile yapılan yüz yüze anketlerden elde edilmiştir. Sektörün rekabet düzeyinin belirlenmesinde Porter'ın Elmas Modeli kullanılmıştır. Elmas Modelinde; girdi koşulları, talep koşulları, firma stratejisi, ilgili ve destekleyici sektörler olmak üzere dört ana belirleyici, devlet etkisi ve şans faktörü olmak üzere iki de yardımcı belirleyici faktör vardır. Bu belirleyicilere ait alt değişkenlerin cevapları, 5'li Likert ölçeğine göre oluşturulmuş sorularla ortaya konulmuştur. Elmas Modeli bulguları, sebze tohumculuğu sektörü küresel dış ticarete orta düzeyde rekabet gücüne sahip olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Sebze tohumu, Dış ticaret, Rekabet gücü, Elmas Modeli, Antalya

Analysis of Competition Power of Vegetable Seed Foreign Trade using Porter's Diamond Model: The Case of Antalya Province

ABSTRACT: The aim of this study was to examine the global competitiveness power level of the vegetable seed sector in the case of Antalya Province. The population of this study was the exporter companies of vegetable seeds in Antalya Province. The primary data of the study were obtained from 40 active companies using face to face surveys. Porter's Diamond Model was used to determine the competitiveness level of the sector. In the Diamond Model; there are four main determinants as input conditions, demand conditions, firm strategy, relevant and supportive sectors, and two auxiliary determinants as state effect and chance factor. The answers of sub-variables under these determinants were put forward with the questions with the 5-point Likert scale questions. The Diamond Model result shows that the vegetable seed sector had a moderate level of competitiveness in global foreign trade.

Keywords: Vegetable seed, foreign trade, Competition power, Diamond Model, Antalya province

¹Abdülkadir FİLİZ (Orcid ID: 0000-0002-2087-1466), Cengiz SAYIN (Orcid ID: 0000-0002-5053-6909), Akdeniz Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Antalya, Türkiye

*Sorumlu Yazar/Corresponding Author: Prof.Dr. Cengiz SAYIN, e-mail: csayin@akdeniz.edu.tr

Bu çalışma Abdülkadir FİLİZ'in Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

Geliş tarihi / Received: 04-03-2020

Kabul tarihi / Accepted: 12-05-2020

GİRİŞ

Her yıl yaklaşık 83 milyon insan dünya nüfusuna katılmakta ve gelecekte de dünya nüfusu artış eğiliminin devam edeceği beklenmektedir. Dünya nüfusunun 2030'da 8.6 milyar, 2050'de 9.8 milyar olması ve 2100'de 11.2 milyarı geçmesi beklenmektedir (Anonymous, 2017). Dünya nüfusunun artması ve dünya genelindeki iklim değişikliği gıda güvenliğini tehdit etmekte ve açlık riskinin artmasına sebep olmaktadır. Bu bağlamda, insanların beslenebilmeleri için gıda güvenilirliğini ön planda tutan, sürdürülebilir ve küresel anlamda rekabetçi bir tohumculuk sektörünün varlığı, son yıllarda daha büyük bir önem arz etmeye başlamıştır. Tohum, gıda zincirinin ve biyolojik çeşitliliğin ilk adımıdır. Dolayısıyla tohum, ülkelerin gıda güvenliği için stratejik öneme sahip en önemli üretim materyallerinden birisidir. Tohumculuk sektöründe dünyada rekabetçi bir konumda olabilmek için uluslararası standartlarda rekabet edebilir bir ıslah ve ürün geliştirme sisteminin yürütülmesi, en temel koşuldur (Sav ve Sayın, 2015). Tohumun küresel pazar değerinin 2017'de 62 milyar ABD dolarından fazla olduğu ve 2023'e kadar 86 milyar ABD dolarına ulaşacağı tahmin edilmektedir (Anonymous, 2018). Sebze tohumu, diğer tohum çeşitlerine nazaran en çok AR-GE yatırımı yapılan, gelişmiş biyoteknolojik yöntemlerle ıslah edilerek üretilen ve katma değeri yüksek önemli bir ticari meta haline gelmiştir. Dünya tohum pazarında sebze tohumunun payı yaklaşık olarak %20 olup, ilerleyen yıllarda bu oranın artmaya devam edeceği öngörülmektedir (Anonim, 2019a). İhracatın ülkelerin ekonomik kalkınmalarına önemli etkisi olduğu bilinmektedir. Bu sebeple ihracat artışı ve dış ticaret fazlasının verilmesi, ülkelerin dış ticaret hedefleri arasındadır. Dış ticaret politikasını, ülkelerin belirlediği hedeflere ulaşmak için aldıkları tedbirler ve kararlar oluşturmaktadır (Sayın, 2003; Sayın, 2018).

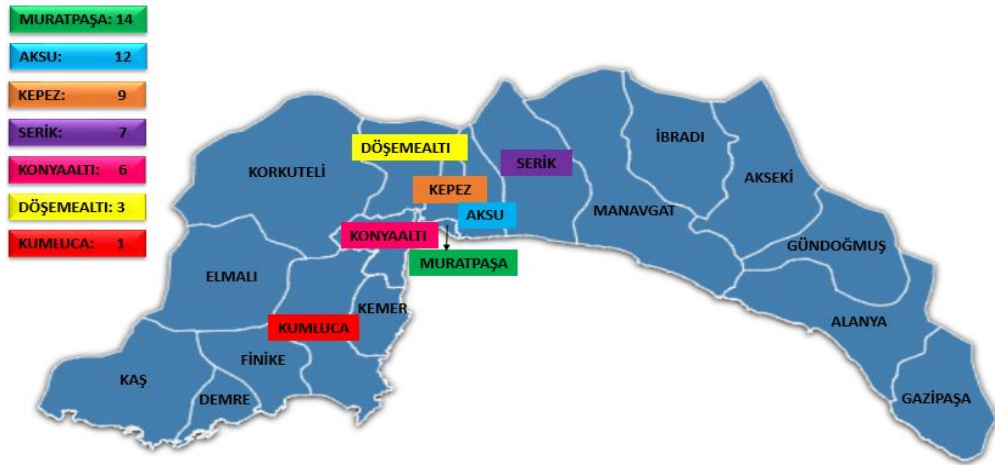
Türkiye'nin sebze tohumu ihracat miktarı 730 ton, değeri ise 20 milyon ABD dolarıdır. Sebze tohumu ithalat miktarı 1.145 ton, değeri ise 90 milyon ABD dolarıdır (Anonim, 2018). Bu verilerden ülkenin sebze tohumu dış ticaretinde miktar olarak 415 ton, değer olarak ise 70 milyon ABD doları düzeyinde bir açığın olduğu anlaşılmaktadır. Tohum dış ticaretinde sebze tohumu, diğer tohum türleri arasında miktar olarak en alt sıralarda yer alırken, değer olarak ilk sıralarda yer almaktadır. Bu da sebze tohumunun ülkenin gıda güvenliğinde ve tarımsal dış ticaretinde ne kadar önemli bir yere sahip olduğunun göstergesidir. Türkiye'nin 2023 hedefleri olarak belirtilen 500 milyon ABD dolarlık tohum ihracatıyla dünyada ilk 5 ülke arasında yer alabilmesi için tohumculuk sektörünün rekabetçiliğini sürekli artırması ve uygun desteklerin de sağlanması gerekmektedir.

Türkiye'nin 2018 yılı tarımsal üretim değeri 384.48 milyar TL ve bitkisel üretim değeri 158.87 milyar TL olup Antalya; 10.8 milyar TL bitkisel üretim değeri ile Türkiye'de birinci sırada ve 13.4 milyar TL tarımsal üretim değeri ile Konya ve İzmir'in ardından Türkiye'de üçüncü sıradadır (Anonim, 2019b). Türkiye'de sebze tohumu üretimi yapan 254 firmanın 89'u (%35) Antalya İlinde yer almaktadır. Türkiye, 2016 yılında miktar olarak toplam 362 ton, değer olarak ise toplam 22,4 milyon ABD doları sebze tohumu ihraç etmiştir. Antalya İli, sebze tohumu ihracatının miktar olarak %22 (81 ton)'sini, değer olarak da %71 (15.965.828 ABD doları)'ini gerçekleştirmiştir (Anonim, 2016). Tarım sektörünün rekabetçilik analizi hakkında çok sayıda çalışma bulunmamasına karşın var olan çalışmalar süt, meyve, kesme çiçek, hayvancılık ve genel tohumculuk konuları hakkındadır. Sebze tohumculuğu özelinde ise herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu çalışmanın amacı, Porter (1990)'ın Elmas Modeli yardımıyla Antalya İlindeki sebze tohumculuğu dış ticaret firmalarının küresel rekabet gücünün ortaya konulmasıdır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Materyal

Araştırmanın ana kitlesi; Antalya İlinde sebze tohumu dış ticareti veya sebze tohumu üretimiyle beraber dış ticareti de yapan firmalardır. Antalya'da 2019 yılı verilerine göre, Tohum Sanayicileri ve Üreticileri Alt Birliği'ne üye 89 sebze tohumculuğu faaliyeti yürüten firma mevcuttur. Antalya İl Tarım ve Orman Müdürlüğü ve Antalya Tohum Tescil ve Sertifikasyon Merkez Müdürlüğü'nden elde edilen üye listelerine göre de 89 firmadan sadece 53'ü sebze tohumu dış ticareti yapmakta bazıları ise ayrıca tohum üretimini de gerçekleştirmektedir. Araştırma kapsamındaki firmalar; Antalya'nın Muratpaşa (14 firma), Aksu (12 firma), Kepez (9 firma), Serik (7 firma), Konyaaltı (6 firma), Döşemealtı (3 firma) ve Kumluca (1 firma) ilçelerinde yer almaktadırlar (Şekil 1).

Şekil 1. Araştırma alanı ve ilçelere göre ihracatçı firma sayıları (adet)

Yöntem

Veri toplama yöntemi

Antalya İlinde sebze tohumu üretim ve dış ticaret faaliyetlerini yürüten firmaların tamamı ile (52) yüz yüze görüşmeye dayalı anket çalışması planlanmıştır. Ancak 8 firmanın ankete katılmayı reddetmesi, 3 firmanın anket yapılan firmalarla birleşmiş olması ve 1 firmanın da faaliyet kolunu çim tohumu olarak değiştirmiş olmasından dolayı toplam 40 firmayla anket çalışması tamamlanmıştır.

Veri analizi yöntemi

Antalya İli örneğinde sebze tohumu dış ticaretinde sektörün rekabet analizinde Porter'ın Elmas Modelinden yararlanılmıştır. Elmas şeklinde tasarlanan modelin köşelerini 4 ana rekabet belirleyicisi ve 2 yardımcı rekabet belirleyicisi oluşturmaktadır. Rekabet üstünlüğünü belirlemeye yarayan Elmas Modeli, sistem yaklaşımı düzeyinde ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple ana değişkenler tek tek değil, bütün olarak rekabet üstünlüğünü belirlemektedirler. Yani; elmasın köşelerinde yer alan tüm faktörler birbirini etkileyerek dinamik bir sistem halinde çalışmaktadır (Bulu ve ark., 2006). Porter'ın ulusların rekabet avantajı hakkındaki çalışması, ticaretin temeli olarak karşılaştırmalı üstünlüklerden daha çok rekabetçi üstünlüğün önemini vurgulamaktadır. Karşılaştırmalı üstünlükler, kıt kaynakların verimli kullanımıyla ilgilenirken, rekabet avantajı kaynakların verimliliğinin artırılması ve etkin olarak yönetimiyle ilgilenmektedir (Keser, 2011).

Rekabet Elmas'ının ana ve yardımcı belirleyicileri şunlardır (Porter, 1990):

Girdi koşulları: Ülkenin, belirli bir sektörde rekabet edebilmek için sahip olduğu hammadde, bilgi kaynağı, fiziksel kaynaklar, insan kaynakları, teknolojik kaynaklar, sermaye kaynakları, altyapı, yenilik gücü ve yöneticinin yetenekleridir.

Talep koşulları: Endüstrinin ürün veya hizmetine yönelik iç pazar talebinin niteliğidir. Bir sektörün küresel bir sektör haline gelebilmesi için iç pazarda birçok ekonomik avantajların var olması gerekmektedir (Porter 1998). Talepteki artışın, rekabet gücü üzerine büyük etkisi vardır. Büyümekte olan bir iç pazar, üreticileri teknoloji geliştirmeye ve verimlilik artışına teşvik etmektedir. Müşterinin ürün ve hizmet kalitesinden beklentileri, firmaların veya ülkelerin rekabet edebilirliği için önemli bir teşvik sebebi olabilmektedir.

İlgili ve destekleyen sektörler: Ülkedeki tedarikçi endüstrilerin ve uluslararası alanda rekabet edebilecek diğer ilgili endüstrilerin bulunup bulunmadıkları ve coğrafi konumlanma (kümelene) durumlarıdır. Bu endüstrilerle ilişki ve işbirliğine sahip olmak, ürün ve hizmetlerin gelişimini etkiler, ürün ve hizmetlerin kalitesini iyileştirir ve aynı zamanda rekabet edebilirliğin artırılmasına yardımcı olur.

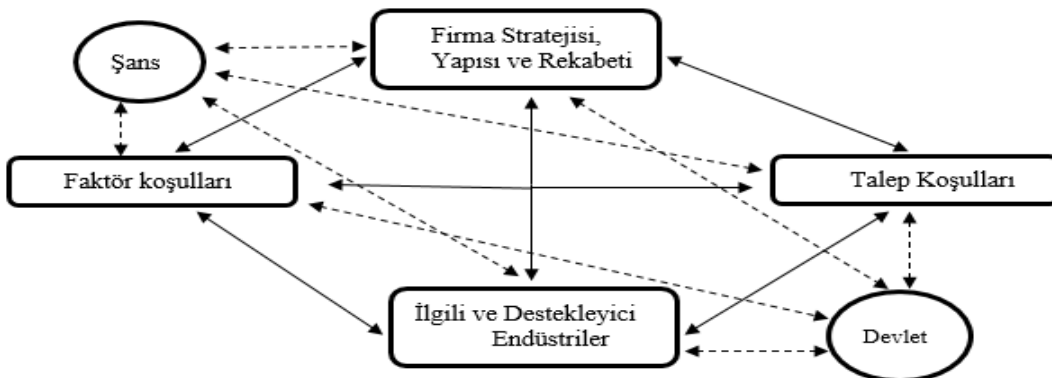
Firma stratejisi, yapısı ve rekabeti: Ülkedeki makroekonomik şartları, şirketlerin nasıl oluşturulduğu, organize edildiği ve yönetildiği, aynı zamanda iç rekabetin doğasını ve rekabetçiliği oldukça etkileyen koşullardır.

Elmas Modeli'nin yardımcı rekabet belirleyicileri ise şunlardır (Porter, 1990):

Devlet: Devlet, birçok sektörde bir alıcı veya tedarikçi konumu nedeniyle firmaların rekabet gücünü ve ulusal avantajlarını her düzeyde etkileyebilecek durumdadır. İzlediği politikalarla, sektör rekabetini etkileyebilir. Porter (2002), yerel rekabet yoğunluğunun, endüstrileri küresel rekabet ortamında avantajlı hale getirdiğini belirtmektedir. Devlet, sübvansiyonlar ve diğer yollarla, ikameleri olan bir sektörün konumunu da etkileyebilir.

Şans faktörü: Şans genellikle firmaların kontrolü dışında kalan teknolojiler, savaşlar, dış politik gelişmeler, kriz ve dış pazar talebindeki değişimler gibi olayları ifade etmektedir.

Elmas Modeli'ne göre; 4 ana ve 2 yardımcı rekabet belirleyicileri birbirlerini doğrudan ve dolaylı olarak etkilemektedir (Şekil 2). Dört ana belirleyici faktör, birbirini karşılıklı olarak etkilemektedir. Devlet ve şans faktörleri de, dolaylı olarak rekabet gücünü etkilemektedir. Örneğin; bilinçli tüketicilerin eksikliği, gelişmiş ürünlerin ortaya çıkmamasına neden olacaktır. Firmanın insan kaynağı eğitimi ve bilgi düzeyi düşüklüğü, müşterilerin ihtiyaçlarını karşılayamamalarına sebep olacaktır. Üretim faktörlerindeki dezavantajlar, rekabetin güçlü olduğu bir ortamda sürdürülebilir yatırımı ve yeniliği sağlayamayacaktır. Herhangi bir belirleyicideki zayıflık, bir endüstrinin ilerleme ve yükselme potansiyelini sınırlayacaktır.

Şekil 2. Ulusal rekabet avantajının belirleyicileri ve etkileşim durumları (Porter, 1990)

Elmas Model'indeki 4 ana faktörün ve 2 destekleyici faktörün alt değişkenlerini, sebze tohumculuğu sektörü özelinde belirleyerek anket formu oluşturmak için Growtech Eurasia 2018 fuarına katılan 19 sebze tohumu firmasıyla yapılan ön mülakatlardan ve literatür araştırması sonucu ikincil verilerden elde edilen bilgilerden yararlanılmıştır. Bu bilgiler ışığında sırasıyla aşağıdaki analizler yapılmıştır:

- Rekabet Elmas'ının belirleyicileri olan 4 ana faktörün ve 2 destekleyici faktörün, sektör özelinde tüm alt faktörleri belirlenmiştir.
- Ana ve alt faktörlerin “*durum*” dereceleri, 5’li Likert ölçeği ile belirlenmiştir. “*Durum*” ölçeklerinin açıklaması aşağıda yer almaktadır.

Durum ölçeği	1p: Çok yetersiz	2p: Yetersiz	3p: Orta	4p: Yeterli	5p: Çok yeterli
--------------	------------------	--------------	----------	-------------	-----------------

- Elmas Model’inde yer alan 4 ana faktörün ve 2 destekleyici faktörün her bir alt değişkeninin “*durum*” derecesi, Ağırlıklı Ortalama Ölçek Değeri aşağıdaki formülle hesaplanmıştır.

$$A. O. \ddot{O}. D. = \frac{\sum_{i=1}^F p_i \cdot f_i}{\sum_{i=1}^F p_i} \quad (\text{Eşitlik 1.})$$

A. O. Ö. D. : Ağırlıklı ortalama ölçek değeri

f_i : Alt değişkenlere ait frekans

p_i : Durum ölçek değeri puanı (i=1, 2, 3, 4, 5)

F : Toplam frekans

- Daha sonra her bir alt değişkene ait “ağırlıklı ortalama ölçek değerlerine” ilişkin “genel ortalama ölçek değeri” hesaplanmış ve rekabet gücü durumunu gösteren Çizelge 1’deki puan aralığından yararlanılarak “sektörün rekabet gücü düzeyi” belirlenmiştir.

Çizelge 1. Rekabet gücü düzeyini ölçmede kullanılan puan aralıkları

Durum dereceleri	Puan (p) aralığı
Çok zayıf	1.00 - 1.99
Zayıf	2.00 - 2.50
Orta	2.51 - 3.50
Güçlü	3.51 - 4.00
Çok güçlü	4.01 - 5.00

Araştırmada, sektörün küresel rekabet durumunu analiz etmek için Porter’ın Elmas Modeli’nde yer alan ana ve yardımcı rekabet belirleyicilerinin alt değişkenleri, sebze tohumculuğu sektörü özelinde belirlenmiştir. Model kapsamındaki gerekli veriler firmalardan anket yolu ile sağlanmış, anket soruları ise 5’li likert ölçeğine dayalı olarak hazırlanmıştır. Likert ölçeğinde kullanılan durum ifadeleri için faktör bazında güvenilirlik analizi yapılarak iç tutarlılık ölçülmüştür. Ölçeğin iç tutarlılığını test etmek için SPSS 22 paket programında Cronbach’s Alpha sonuçları incelenmiştir. Güvenirlik katsayısının 0.7 ve üzerinde bulunması halinde ölçeğin güvenilirliğinin iyi ve yeterli olduğu kabul edilmektedir (Kılıç, 2016). Değişkenlerin iç güvenilirlik katsayılarının yeterli düzeyde olduğu görülmüştür. Bölüm I, II, III, IV ve V’de yer alan ifadeler 0.7 değerinin üzerindedir. Fakat bölüm VI’da yer alan, *şans faktörü* ifadesinin

durum boyutunun Cronbach's Alpha değeri olması gereken (0.7) değerinin biraz altında kalmıştır. Fakat araştırmanın önemli bir değişkeni, belirleyicisi ve istenen değere çok yakın olması nedeniyle, analiz kapsamından çıkartılmamıştır (Çizelge 2).

Çizelge 2. Ölçek ifadeleri için güvenilirlik katsayıları analizi sonuçları

Bölüm no	İfadeler	Cronbach's Alpha ortalaması	Faktör sayısı
I (Durum)	Girdi koşulları	0.832	18
II (Durum)	Firma stratejisi, yapısı ve rekabeti	0.787	15
III (Durum)	İlgili ve destekleyici sektörler	0.817	10
IV (Durum)	Talep koşulları	0.751	15
V (Durum)	Devlet etkisi (rolü)	0.785	10
VI (Durum)	Şans faktörü	0.581	4

BULGULAR VE TARTIŞMA

Belirlenen 40 firmadan sağlanan veriler, Elmas Modeli'ndeki rekabet belirleyicileri ışığında analiz edilmiş ve sebze tohumculuğu sektörünün küresel rekabetçilik düzeyi belirlenmiştir.

Girdi Koşulları

Ana rekabet belirleyicilerinden olan “girdi koşulları” kapsamında; araştırma konusu ile ilgili olarak belirlenen 10 adet değişken ele alınmıştır. Firmaların kendilerini yeterli gördükleri konular arasında yurt dışı pazar hakkındaki bilgi düzeyleri (3.70p) ve teknolojik alet-makine varlığı (3.65p) gelmektedir. Firmaların kendilerini yetersiz gördükleri konular arasında ise vasıflı işçi yetersizliği (2.83p), vasıflı pazarlama ve satış elemanı varlığı (3.13p) ve vasıflı ıslahçı yetersizliği (3.30p) gelmektedir. Sebze tohumculuğu sektörünün “girdi koşulları” açısından küresel rekabet durumu, “orta (3.378p)” olarak belirlenmiştir (Çizelge 3).

Çizelge 3. Girdi koşulları değişkenleri

Değişkenler	Durum ölçek değeri					Toplam frekans	Ağırlıklı ortalama ölçek değeri (p)	
	1 p	2 p	3 p	4 p	5 p			
	Frekans							
1. Vasıflı ıslahçı varlığı	3	9	7	15	6	40	3.30	
2. Vasıflı Ziraat Mühendisi varlığı	1	9	8	17	5	40	3.40	
3. Vasıflı işçi varlığı	4	13	10	12	1	40	2.83	
4. Vasıflı yöneticiler varlığı	3	3	13	18	3	40	3.38	
5. Vasıflı dış ticaret uzmanı	2	8	9	17	4	40	3.33	
6. Vasıflı pazarlama ve satış elemanı	1	11	11	16	1	40	3.13	
7. Üretim alanı (sera/tarla) teknoloji düzeyi	2	5	8	22	3	40	3.48	
8. Teknolojik alet-makine varlığı	1	3	9	23	4	40	3.65	
9. Sermaye yeterliliği	2	5	8	18	7	40	3.58	
10. Yurtdışı pazar hakkında bilgi düzeyi	1	4	8	20	7	40	3.70	
Ağırlıklı ortalama ölçek değerleri toplamı	(A)	20	70	91	178	41	400	33.78
Genel ortalama ölçek değeri	(A/10 değişken) = (B)							3.378
Genel ortalama ölçek değerinin yer aldığı rekabet durumu ve puan aralığı						Orta Düzey (2.51p - 3.50p)		

Talep Koşulları

“Talep koşulları” kapsamında, daha önceden belirlenmiş olan 10 değişkenin durumu incelenmiştir. Firmaların en yeterli gördükleri başlıca talep konuları arasında; firmalar arası yerel rekabet yoğunluğu (4.38p), müşterilerin memnuniyet durumu (3.90p) ve iç talep yoğunluğu yer almaktadır. Firmalar açısından yetersiz durumda görülen başlıca konular; ihracat düzeyi (2.23p), alternatif ihracat pazarı bulma faaliyeti (2.63p) ve dış pazara ulaşım (2.68p) düzeyidir. Sebze tohumculuğu “talep koşulları” bakımından sektörünün küresel rekabet durumu, “orta (3.308p)” olarak saptanmıştır (Çizelge 4).

Çizelge 4. Talep koşulları değişkenleri

Değişkenler	Durum ölçek değeri					Toplam frekans	Ağırlıklı ortalama ölçek değeri (p)
	1p	2p	3p	4p	5p		
	Frekans						
1. Ürün kalite standardı hakkında yerel müşteri baskısı	1	8	12	14	5	40	3.35
2. Ürün kalite standardı hakkında yabancı müşteri baskısı	3	3	7	16	11	40	3.73
3. Firmalar arası yerel rekabet yoğunluğu	0	1	3	16	20	40	4.38
4. İç talep yoğunluğu	0	3	4	28	5	40	3.88
5. Dış pazara ulaşım düzeyi	15	16	9	7	3	40	2.68
6. Yurtdışı talebi karşılama düzeyi	9	9	11	7	4	40	2.70
7. Müşterilerin memnuniyet durumu	0	2	4	30	4	40	3.90
8. İhracat düzeyi	15	10	7	7	1	40	2.23
9. Alternatif ihracat pazarı bulma faaliyeti	10	8	10	11	1	40	2.63
10. Satış pazarlama ağının etkinlik düzeyi	0	4	12	20	4	40	3.60
Ağırlıklı ortalama ölçek değerleri toplamı (A)	53	64	79	156	58	400	33.08
Genel ortalama ölçek değeri (A/10 değişken) = (B)							3.308
Genel ortalama ölçek değerinin yer aldığı rekabet durumu ve puan aralığı						Orta Düzey (2.51p - 3.50p)	

İlgili ve Destekleyici Sektörler

“İlgili ve destekleyici sektörler” kapsamında, 5 adet değişken incelenmiştir. Sebze tohumculuğu firmalarının yeterli gördükleri en temel konu olarak, tüm tedarikçilere olan coğrafi yakınlık ve ulaşım kolaylığı (3.68p) olarak belirlenmiştir. Alet-makine firmalarının uzmanlığı ve sebze tohumculuğu firmalarıyla olan iletişimi (3.35p), rekabet gücü açısından bu gruptaki en zayıf alan olarak belirlenmiştir. Sebze tohumculuğu sektörünün “ilgili ve destekleyici sektörler” açısından küresel rekabet durumu, “güçlü (3.54p)” olarak belirlenmiştir (Çizelge 5).

Çizelge 5. İlgili ve destekleyici sektör değişkenleri

Değişkenler	Durum ölçek değeri					Toplam frekans	Ağırlıklı ortalama ölçek değeri (p)
	1p	2p	3p	4p	5p		
	Frekans						
1. Lojistik firmaları uzmanlığı ve firmanızla iletişimi	1	4	9	22	4	40	3.60
2. Ambalaj firmaları uzmanlığı ve firmanızla iletişimi	4	4	7	21	4	40	3.43
3. Alet-makine firmaları uzmanlığı ve firmanızla iletişimi	4	5	5	25	1	40	3.35
4. Tohum hattı üretin ilaahçı uzmanlığı ve firmanızla iletişimi	4	4	6	15	11	40	3.63
5. Tüm tedarikçilere olan coğrafi yakınlık ve ulaşım kolaylığı	3	2	5	25	5	40	3.68
Ağırlıklı ortalama ölçek değerleri toplamı (A)	16	19	32	108	25	200	17.69
Genel ortalama ölçek değeri (A/5 değişken) = (B)							3.54
Genel ortalama ölçek değerinin yer aldığı rekabet durumu ve puan aralığı						Güçlü Düzey (3.51p – 4.00p)	

Firma Stratejisi, Yapısı ve Rekabeti

“Firma stratejisi, yapısı ve rekabeti” kapsamında, sektörle ilgili önceden belirlenmiş 10 adet değişken incelenmiştir. Bunlardan rekabet gücünü arttırmak amacıyla firmaların yeterli olarak değerlendirdikleri konuların başında; ürün yeniliği faaliyetleri (3.73p) ve kapasite kullanım oranı (3.73p) gelmektedir. Firmalara göre rekabet düzeyini en az etkileyen değişkenler olarak ise AR-GE faaliyetlerinin küresel rekabet düzeyi (3.13p), markalaşma faaliyetleri (3.48p) ve modern yönetim ve organizasyon metotlarını uygulama düzeyi (3.48p) ön plana çıkmıştır. Sektörün “firma stratejisi, yapısı ve rekabeti” konusundaki küresel rekabet düzeyi ise “güçlü (3.55p)” olarak saptanmıştır (Çizelge 6).

Çizelge 6. Firma stratejisi, yapısı ve rekabeti değişkenleri

Değişkenler	Durum ölçek değeri					Toplam frekans	Ağırlıklı ortalama ölçek değeri (p)
	1p	2p	3p	4p	5p		
	Frekans						
1. AR-GE faaliyetlerinizin küresel rekabet düzeyi	5	6	11	15	3	40	3.13
2. Ürün yeniliği faaliyetleri	1	0	13	21	5	40	3.73
3. Verimlilik düzeyi	0	1	14	21	4	40	3.70
4. Kapasite kullanım oranı	0	3	9	24	4	40	3.73
5. Modern yönetim, organizasyon metodu uygulama	0	2	21	13	4	40	3.48
6. Yeni pazarlara girme faaliyetleri	0	5	14	16	5	40	3.53
7. Markalaşma faaliyetleri	0	8	9	19	4	40	3.48
8. Finansman planlaması faaliyetleri	1	4	9	22	4	40	3.60
9. Orta ve uzun vadeli yatırım stratejileri faaliyetleri	2	4	8	21	5	40	3.58
10. Uluslararası rekabete göre ürün kalitesi stratejisi	0	6	11	17	6	40	3.58
Ağırlıklı ortalama ölçek değerleri toplamı (A)	9	39	119	189	44	400	35.54
Genel ortalama ölçek değeri (A/10 değişken) = (B)							3.554
Genel ortalama ölçek değerinin yer aldığı rekabet durumu ve puan aralığı							Güçlü Düzey (3.51p – 4.00p)

Devlet Etkisi ve Rolü

Elmas Modeli'nin rekabet düzeyini ölçmede kullanılan yardımcı belirleyicilerinden olan “devlet” grubunda, 10 adet değişken incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre bu grupta rekabet düzeyini en olumlu etkileyen konuların başında; tohumculuk faaliyetlerinde kamu denetimi (3.45p) ve sertifikasyon kontrollerinin etkinlik düzeyinin yeterliliği (3.45p) yer almıştır. Diğer yandan rekabet gücünü artırma çabaları açısından en yetersiz görülen konular arasında; ihracat teşviki çeşitleri ve miktarı (2.45p), AR-GE yatırım teşviki ve düzeylerinin yetersizliği (2.73p) ve dış ticarete yönelik yatırım teşviki çeşitleri ve düzeylerinin yetersizliği (2.73p) öne çıkmıştır. Sektörün devletin rolü konusundaki küresel rekabet düzeyi ise “orta (2.987p)” olarak tespit edilmiştir (Çizelge 7).

Şans Faktörü Etkisi

“Şans faktörü”, Elmas Modeli'nin bir diğer yardımcı belirleyicilerindedir. Bu grupta, önceki araştırmalardan öne çıkan 4 adet değişken ele alınmıştır. Firmalar döviz kurlarındaki dalgalanmaları (2.68p), rekabet gücünü en az düzeyde etkileyen veya destekleyen değişken olarak görmüştür. Toprak yapısı ve iklim koşulları (3.88p) küresel rekabet için en avantajlı konu olarak öne çıkmıştır. Sektörün “şans faktörü” genel etkisinden kaynaklanan küresel rekabet düzeyi, “orta (3.285p)” olarak tespit edilmiştir (Çizelge 8).

Çizelge 7. Devlet etkisi (rolü) değişkenleri

Değişkenler	Durum ölçek değeri					Toplam frekans	Ağırlıklı ortalama ölçek değeri (p)
	1p	2p	3p	4p	5p		
Frekans							
1. Kamu kuruluşlarıyla olan işbirliği ve iletişim düzeyi	2	6	12	17	3	40	3.33
2. İhracat teşviki çeşitleri ve düzeylerinin yeterliliği	9	10	15	6	0	40	2.45
3. AR-GE yatırım teşviki ve düzeylerinin yeterliliği	4	14	13	7	2	40	2.73
4. Girişimcilik teşvik çeşitleri ve düzeyleri yeterliliği	3	11	18	6	2	40	2.83
5. Tohumculuk faaliyetlerinde kamu denetimi	2	5	12	15	6	40	3.45
6. Vergi çeşitleri ve oranlarının sektöre uygunluğu	8	14	8	6	4	40	2.60
7. Yasal mevzuatın ihtiyacı karşılama düzeyi	3	7	18	11	1	40	3.00
8. Dış ticaret yatırım teşviki çeşitleri yeterlilik düzeyi	3	12	19	5	1	40	2.73
9. Sertifikasyon kontrolü etkinlik düzeyi yeterliliği	3	5	9	17	6	40	3.45
Çizelge 7.'nin devamı							
10. Karantina laboratuvar analizleri yeterliliği	5	3	12	15	5	40	3.30
Ağırlıklı ortalama ölçek değerleri toplamı (A)	42	87	136	105	30	400	29.87
Genel ortalama ölçek değeri (A/10 değişken) = (B)							2.987
Genel ortalama ölçek değerinin yer aldığı rekabet durumu ve puan aralığı						Orta Düzey (2.51p - 3.50p)	

Çizelge 8. Şans faktörü değişkenleri

Değişkenler	Durum ölçek değeri					Toplam frekans	Ağırlıklı ortalama ölçek değeri (p)
	1p	2p	3p	4p	5p		
Frekans							
1. Enerji kaynaklarına ulaşım düzeyi	2	3	6	29	0	40	3.55
2. Toprak yapısı, iklim koşullarının küresel rekabete uygunluğu	1	3	5	22	9	40	3.88
3. Döviz kuru dalgalanmasının rekabeti destekleme düzeyi	7	10	12	11	0	40	2.68
4. Bölgedeki politik gelişmelerin rekabete katkısı	6	6	11	15	2	40	3.03
Ağırlıklı ortalama ölçek değerleri toplamı (A)	16	22	34	77	11	160	13.14
Genel ortalama ölçek değeri (A/4 değişken) = (B)							3.285
Genel ortalama ölçek değerinin yer aldığı rekabet durumu ve puan aralığı						Orta Düzey (2.51p - 3.50p)	

SONUÇ

Araştırmanın en önemli sonucu, Antalya İlindeki tohumculuk firmalarının küresel ölçekte orta düzeyde (3.34p) bir rekabet gücüne sahip olmasıdır. Tohumculuk sektörünün ana belirleyicilerinden olan dış ticaret firma yapısı ve stratejisi ile ilgili ve destekleyici sektörler açısından rekabet gücü yüksek düzeyde iken, geri kalan ana belirleyiciler olan girdi ve talep koşulları ile birlikte yan belirleyiciler olan devlet etkisi ve şans faktörü bakımlarından orta düzeyde rekabet gücüne sahiptir. Bu sonuçlara göre de aşağıda belirtilen öneriler sunulabilir:

- Firmaların güçlü oldukları konularda “sürdürülebilirlik politikası”, orta düzeydeki konularda ise “geliştirme politikası” üzerinde yoğunlaşmaları önerilmektedir. Kamu politikalarının da, bu unsurları destekleyici yönde oluşturulması beklenmelidir.
- Her bir ana ve yardımcı rekabet belirleyicisinin en güçlü ve en zayıf değişkeni üzerinde odaklanılması, güçlü yönün etkilerinden yararlanılması ve zayıf yönün, firmaların rekabet gücünü olumsuz olarak etkilememesine dikkat edilmesi gerekmektedir. Firmaların stratejilerinin de bu hususlar çerçevesinde belirlenmelerinin önemli olduğu düşünülmektedir. Örneğin girdi koşulları

konusunda vasıflı işçilik talep koşullarında ihracat miktarı destekleyici sektörlerde alet makine uzmanlığı, firma stratejisinde AR-GE faaliyetleri kamu sektöründe ihracat teşvikleri konuları üzerinde önemle durulmalı ve rekabet gücünün daha da zayıflatıcı düzeylere inmesine izin verilmemelidir.

TEŞEKKÜR

Bu çalışma, Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından “FYL-2019-4955” nolu proje ile desteklenmiştir.

KAYNAKLAR

- Anonim, 2016. Antalya İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, Antalya’da Tarım. <https://antalya.tarimorman.gov.tr/Menu/75/Antalyada-Tarim> (Erişim tarihi: 27.10.2019).
- Anonim, 2018. Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü tohumluk üretimi. https://www.tarimorman.gov.tr/BUGEM/Belgeler/Bitkisel%20%C3%9Cretim/Tohumculuk/%C4%B0statistikler/kamu_ozel_uretim.pdf (Erişim tarihi: 12.10.2019).
- Anonim, 2019a. TÜRKTED, Ürün grupları bazlı Türkiye tohumculuk sektörü raporu. <http://turkted.org.tr/urun-gruplari-bazli-turkted-raporu.pdf> (Erişim tarihi: 25.10.2019).
- Anonim, 2019b. Antalya İl Tarım Müdürlüğü, Briefing. <https://antalya.tarimorman.gov.tr/Lists/SolMenu/Attachments/72/2019%20-%20ANTALYA%20%c4%b0L%20TARIM%20VE%20ORMAN%20M%c3%9cD%c3%9cRL%c3%9c%c4%9e%c3%9c%20%c3%87ALI%c5%9eMALARI.pdf> (Erişim tarihi: 26.10.2019).
- Anonymous, 2017. United Nations, United Nations News, <https://news.un.org/en/story/2017/06/560022-world-population-hit-98-billion-2050-despite-nearly-universal-lower-fertility> (Date of access: 24 October 2019).
- Anonymous, 2018. Statista, Statistics, <https://www.statista.com/statistics/262286/global-seeds-market-value/> (Date of access: 21 October 2019).
- Bulu M, Eraslan İH, Kaya H, 2006. Türk elektronik sektörünün rekabetçilik analizi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (9): 49-66.
- Keser HY, 2011. Lojistik Sektörünün Rekabet Gücü Yönüyle Analizi: Türk Lojistik Sektörü İçin Bir Çalışma, Doktora tezi (Basılmamış), Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Kılıç S, 2016. Cronbach’ın Alfa Güvenirlik Katsayısı. Journal of Mood Disorders, 6 (1):47-8.
- Porter ME, 1990. The Competitive Advantage Of Nations. Harvard Business Review, (90211):73-93.
- Porter ME, 1998. Rekabet Stratejisi: Sektör ve Rakip Analizi Teknikleri. Agora Kitaplığı Yayınları No: 12761, s. 34-35, Çeviren: Gülen Ulubilgen, İstanbul-Türkiye.
- Porter ME, 2002. Competition and Antitrust: A Productivity-Based Approach. Harvard Business Scholl, Draftversion. file:///C:/Users/user/Desktop/Porter%20Eserleri/053002antitrust_06eae678b707-457c-b139-18c38e45e786.pdf (Erişim tarihi: 18.03.2019).
- Sav O, Sayın C, 2015. Sebze tohumculuk sektörünün SWOT analizi ile incelenmesi: Antalya İli Örneği. Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi, 1 (1):17-28.
- Sayın C, 2003. Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikaları. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, s.35-36, Ankara, Türkiye.
- Sayın, C. 2018. Tarım Ürünleri Dış Ticaret Politikası. Ders notları. Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Antalya.